

KADIN İŞGÜCÜNÜN MESLEKİ EĞİTİMİ

Yard. Doç. Dr. Şadiye G. KÜLAHÇI

Çeşitli ülkelerin gelişimleri incelendiğinde, nüfusun bütün sektörlerinin kalkınma çabalarından aynı biçimde etkilenmediği görülmektedir. Ülkeler arası, aynı ülkede yöreler arası, aynı yörede de konumlara göre farklılıklar bulunduğu, bu değişkenlerin yanı sıra en büyük ayrıcalığın kadın-erkek nüfusları arasında olduğu yapılan pekçok araştırma ile ortaya konulmuştur. Birleşmiş Milletlerce hazırlanan bir dökümanda yer alan şu istatistikler, yirminci yüzyılın sonlarına doğru dünya kadınlarının durumlarını ortaya koymaya yeter niteliktedir:

- Okuma-yazma bilmeyen her üç kişiden ikisi kadındır.
- Asya ve Afrika'lı kadınların % 80'den fazlası okuma yazma bilmemektedir.
- Gelişmekte olan ülkelerdeki okuma-yazma bilmiyenlerin oranı artmaktadır.
- Dünya ölçüsünde toplam işgücünün üçtebirini kadınlar oluşturmaktadır.
- Gelişmekte olan ülkelerde köy kadınları yiyecek üretiminin en az % 50'sini karşılamaktadır.
- Dünyada birçok ülkede kadınlar % 40-60 erkeklerden daha az kazanmakta, örneğin; Amerika Birleşik Devletlerinde kadınların ortalama aylık gelirleri erkeklerin % 60'ı kadardır.
- Kadınlar çalışma saatlerinin yaklaşık üçteikisini doldurmalarına karşın dünyadaki toplam gelirin ondabirini almakta ve sahip oldukları mal-mülk ise yüzde birden daha azdır (United Nations, 1980, p. 27).

Kadınlar, fakirlerin en fakiri ve temel gereksinimleri karşılanması gereken en büyük grup olarak tanımlanmaktadır (Newland,

* Eğitim Programları ve Öğretim Bölümü

1979; World Bank, 1979). Yaklaşık dünya nüfusunun yarısını oluşturan bu grubun, hem insancıl açıdan durumlarının düzeltilmesi, hem de ekonomik kalkınmaya daha etkin bir biçimde katılmalarının sağlanması gereği artık kabul edilmiştir. Önlemler arasında özellikle eğitim durumlarının geliştirilmesi ve mesleki yetiştirmelerinin sağlanması ağırlık kazanmaktadır.

Kadınların Eğitimi ve Mesleki Yaşamı

Eğitimin işgücüne katılma etkisi eğitimin düzeyine, yerleşme yerinin köy veya kent oluşuna, ailedeki çocuk sayısına, ailenin gelirine bağlı olarak değişiklikler gösterse de (Ram, 1980) değişik ülkelerde yapılan araştırmalar¹ genelde eğitimin kadının işgücüne katılmasına olumlu etki yaptığını göstermektedir. Ancak bu ilişki, tarım ve ev hizmetleri gibi ücretsiz veya çok düşük ücretli statüsü düşük işler dışındaki alanlar için geçerlidir. Türkiye’de kadınların işgücüne katılmaları ile ilgili araştırmalar da (Kazgan, 1982; Tanfer, 1975) bu bulguları desteklemektedir.

Günümüzde hızla ilerleyen bilim ve teknoloji, giderek daha iyi eğitim görmüş, becerili insan gücüne ihtiyaç göstermektedir. Değişen meslek yapısı içinde yer almak ve böylece hem ulusal ekonomiye katkıda bulunmak, hem de kalkınmadan yararlanabilmek eğitim düzeyinin yükseltilmesi ile gerçekleştirilebilir.

Cumhuriyet’ten bu yana kadınların eğitim durumlarında bir iyileşme olduğu yatsınamazsa da bu ne yeterli ne de erkek-kadın arasındaki farkı giderecek ölçüdedir. 1975 ve 1980 nüfus sayımı sonuçları incelendiğinde Tablo 1’de görüldüğü gibi okuma yazma bilmeyen kadınların oranında düşme ve eğitim kurumlarından mezun olanların oranında da artma olmuştur. Ancak bunu yeterli bir gelişme olarak saymak olanaksızdır; çünkü, kadın işgücünü oluşturan 11 ve daha yukarı yaştaki nüfusun (1980) % 46.63’ü okuma yazma bilmemekte ve bir kurumu bitirenlerin çoğunluğunu da (% 36.87) ilkokulu bitirenler oluşturmaktadır. Yüksekokul ve fakülteyi bitiren-

1. Eğitimin olumlu etkisini gösteren araştırmalardan bazıları: Jamaika’da (Standing, 1978 a.), Filipinler’de (Werry, Rodgers ve Peek, 1978), Singapur (Fong, 1978), Sudan’da (Sheehan, 1978), Kentsel Kenya’da (Anker ve Knowles, 1978), Gana’da (Johnson, 1978) yapılmıştır. Bu araştırmaların raporları G. Standing and G. Sheehan (Eds.), *Labour Force Participation in Low-income Countries* Geneva: International Labour Office, 1978, de görülebilir.

lerin tüm kadın nüfusu içindeki oranı ise son derece düşüktür (% 1.06). Tablo 1'de sergilenen bu eğitim düzeyi ile kadınların, günümüz teknolojisinin, ortaya koyduğu meslek yapısı içinde rekabetleri son derece güçtür.

TABLO — 1
Nüfusun Bitirilen Son Öğrenim Kurumu ve Cinsiyete Göre Dağılımı
(Yüzde Olarak)

Okur yazarlık ve bitirilen son öğrenim kurumu	Sayım Yılı					
	1975 (1)			1980 (2) (3)		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
Okur yazar olmayan	36.22	23.74	49.45	31.25	16.81	46.63
Bir okul bitirmeyen	18.15	20.69	15.74	8.39	10.24	6.41
İlkokulu bitiren	36.12	42.79	29.04	45.06	52.74	36.87
Ortaokulu bitiren	4.60	6.10	3.00	6.66	8.72	4.45
Ortaokul dengi mes. o.	0.11	0.14	0.07	0.10	0.12	0.08
Lise	2.12	2.81	1.38	3.64	4.61	2.61
Lise Den. Mes. Okulu	1.47	1.85	1.06	2.62	3.34	1.86
Yüksekokul ve Fakülte	0.99	1.54	0.41	2.23	3.34	1.06
Öğ. durumu bilinmeyen	0.06	0.10	0.03	0.03	0.05	0.02
Bilinmeyen	0.16	0.24	0.08	0.02	0.01	0.01
TOPLAM	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00

(1) 6 ve daha yukarı yaşlar

(2) 11 ve daha yukarı yaşlar

(3) % 1 örnekleme sonucu

Kaynak: Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE), *Türkiye İstatistik Yıllığı* 1983, Ankara: DİE Matbaası, s. 49, Tablo 24.

Kadınların eğitim durumları erkeklerle karşılaştırıldığında da durum umut verici değildir. Okuma-yazma bilmeyen kadınların erkeklere oranı 1975 nüfus sayımında % 66.27 iken bu oran 1980 nüfus sayımında % 72.24'e çıkmıştır. Gerçekten bu artışın bir öğrenim kurumunu bitirenler arasında olması istenirdi. Halbuki yüksekokul ve fakülte bitiren kadınların oranı 1975'de % 20.21 iken bu oran 1980'de % 22,95 olmuştur (Tablo-2).

Kadınların eğitim durumlarının düşük olması onların meslek yaşamına yansımaktadır. Tablo 3'de görüldüğü gibi tarım sektöründe çalışanların yarısından fazlasını kadınlar oluşturken müteşebbüsler, direktörler ve üst kademe yöneticileri arasındaki oranlar (% 4.42) son derece düşüktür. Bu sorunu ortaya çıkaran çeşitli nedenler varsa da eğitimin önemli bir faktör olduğunu söylemek yanlış olmaz. İ-

tisaden faal nüfusta okuma-yazma bilmiyenlerin çoğunluğunu kadınların oluşturması, bir öğrenim kurumunu bitirenler arasındaki oranlarının sadece % 22.01'de kalması bunu doğrulamaktadır. Tarım sektörü dışarda bırakıldığında bir öğrenim kurumunu bitirenlerin ilmi ve teknik elemanlar, serbest meslek sahipleri ve bunlarla ilgili diğer mesleklerle idari personel ve benzeri çalışanlar grubunda yoğunlaştıkları görülmektedir. Bu da eğitimin önemini vurgulamaktadır.

İşgücüne katılma ve eğitim arasındaki ilişkiyi açıklamada iş alanları ile bitirilen okul arasındaki ilişki daha iyi bir gösterge olacaktır. Tablo 4'de görüldüğü gibi iktisaden faal nüfusun çoğunluğu (% 79) ilkokul mezunu olup tarım sektöründe çalışmaktadır. İlimi ve teknik elemanlar gibi özel eğitim gerektiren grupta birinci sırayı lise ve dengi meslek okulları almakta ve bunları yüksekokul ve fakülte mezunları izlemektedir. Lise mezunlarının ise daha çok idari personel ve benzeri işlerde çalıştıkları görülmektedir. Bunlar gösteriyorki iktisaden faal nüfusun tarım dışı sektöre kaydırılmasında en az orta-öğretim düzeyinde bir eğitime gereksinme vardır. Bir başka deyişle kadınların eğitim düzeylerinin yükseltilmesi gerekmektedir.

Buraya kadar sözü edilen iktisaden faal olan kadınların durumudur ve bunlar 1980 yılı nüfus sayımına göre 12 ve daha yukarı yaştaki kadın nüfusun % 43.10'u oluşturmaktadır. Çoğunluk ise (% 56.80) iktisaden faal olmayanlardır ve bu grupta ev kadınları %

TABLO — 2
Bitirilen Son Öğrenim Kurumunda Kadınların Erkeklerle Oranı

Okur yazarlık ve bitirilen son öğrenim kurumu	Sayım Yılı	
	1975 (1)	1980 (2) (3)
Okur yazar olmayan	66.27	72.24
Bir okulu bitirmeyen	42.09	36.99
İlkokulu bitiren	39.03	39.61
Ortaokulu bitiren	31.72	32.38
Ortaokul dengi meslek okulu	32.75	40.66
Lise	31.64	34.71
Lise ve dengi meslek okulu	35.05	34.28
Yüksekokul ve fakülte	20.21	22.95
Öğrenim durumu bilinmeyen	21.42	27.36
Bitirmeyen	24.35	17.40

(1) 6 ve daha yukarı yaşlar

(2) 11 ve daha yukarı yaşlar

(3) % 1 örnekleme sonucu

Kaynak: Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE), *Türkiye İstatistik Yılığ* 1983, Ankara: DİE Matbaası, s. 49, Tablo 34.

TABLO — 3
Kadınların İktisaden Faal Nüfusun Son Haftadaki İş ve Okur Yazarlık Durumlarına Göre Oranları

Son Haftadaki İş	Toplam	Okuma yazma Bilmeyenler	Bir öğrenim kurumunu bitirmeyenler	Bir öğrenim kurumunu bitirenler	Durumu Bilinmeyenler
Genel Toplam	33.70	61.74	20.54	22.01	11.53
İlmi ve teknik elemanlar serbest meslek sahipleri ve bunlarla ilgili diğer meslekler...	26.42	32.12	17.22	26.39	25.12
Müşavirler, direktörler ve üst kademe yöneticileri...	4.42	3.07	1.55	4.58	—
İdari personel ve benzeri çalışanlar.....	29.57	15.68	14.77	29.71	—
Ticaret ve satış personeli Şahsi hizmet işlerinde çalışanlar	6.85	20.42	7.81	4.86	—
Tarımcı, hayvancı, ormancı, balıkçı ve avcılar...	51.98	68.84	27.15	39.27	66.55
Tarım dışı üretim faaliyetlerinde çalışanlar ve ulaştırma makineleri kullananlar	7.27	17.88	5.80	5.95	—
Diğer...	7.92	31.17	16.03	5.98	—
İşi olmayan iş arayanlar	18.55	19.20	0.09	19.10	—

Kaynak: DIE, Genel Nüfus sayımı, Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri % 1 Örnekleme Sonuçları, 12.10.1980. Ankara: DIE Matbaası, Ekim 1981, ss. 12-14, Tablo—9.

TABLO — 4
İktisaden Faal Kadın Nüfusunun İş Alanlarına ve Bitirdikleri Okullara Dağılımları (Yüzde olarak)

Son Haftadaki İş	İlkokul	Ortaokul	Ortaokul Den. Mes. Okulu	Lise	Lise dengi Mes. Okulu	Yüksekok. Fakülte	Bilin- meyen	Toplam
İmni ve teknik elemanlar, serbest meslek sahipleri ve bunlarla ilgili diğer mesleki Müteşebbisler, direktörler ve üst kademe yöneticileri	0.42	0.27	0.05	0.34	3.87	3.13	0.03	8.11
İdari personel ve benzeri çalışanlar	0.02	0.03	—	0.05	0.02	0.14	—	0.26
Ticaret ve satış personeli	0.58	1.52	0.02	3.28	0.88	0.61	0.01	6.9
Şahsi hizmet işlerinde çalışanlar	0.49	0.16	—	0.15	0.04	0.03	—	0.87
Tarımcı, hayvancı, ormancı, bahkçı ve avcılar	1.18	0.08	—	0.06	0.05	0.02	—	1.39
Tarım dışı üretim faaliyetlerinde çalışanlar ve ulaştırma makinaları kullananlar	67.88	0.92	0.02	0.40	0.22	0.02	—	69.46
Diğer	5.72	0.55	0.03	0.17	0.15	0.01	—	6.63
İşi olmayıp iş arayanlar	0.79	0.11	—	0.08	0.03	0.68	—	1.69
İŞİ OLMAYIP İŞ ARAYANLAR	1.74	0.42	0.01	1.73	0.47	0.31	—	4.68
TOPLAM	79.00	4.06	0.13	6.26	5.73	4.95	0.4	100.00

Kaynak: DİE, Genel Nüfus Sayımı, Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri % 1 Örnekleme Sonuçları, 12.10.1980. Ankara: DİE Matbaası, Ekim 1981, ss. 12—13, Tablo—9.

81.76 gibi çok yüksek bir oranı kapsamaktadır (DİE, 1981, s. 11). Bu nedenle iktisaden faal nüfusun eğitim düzeyinin yükseltilmesine çalışılırken, iktisaden faal olmayan gruptan da yararlanılması için önlemler alınması gerekir.

Ortaöğretim Düzeyinde Mesleki Eğitim:

Ulusal kalkınmanın gereği yetişmiş insangücünü karşılamak ve üniversite önüne yığılmaları önlemek için öğrencilerin geleneksel olarak üniversiteye öğrenci yetiştirme amacına yönelik genel liseden mesleki ve teknik eğitime kaydırılması bir devlet politikası olarak benimsenmiştir. Ancak bugüne değin istenilen düzeye ulaşılamamıştır. Bu genelde böyle olduğu gibi kız öğrenciler için de geçerlidir. Son beş yıl içinde genel lisede kız öğrenci oranı meslek liselerine oranla daha fazla artış göstermiştir (Tablo-5). Üniversiteye girebilen öğrenci sayısı dikkate alındığında, bu eğitimin iktisaden faal olmayan kadın oranını azaltmada pek yararlı olmayacağı açıktır.

TABLE — 5
Ortaöğretim Öğrencilerinin Cinsiyete Göre Dağılımı

Okullar	Toplam	Erkek	Kız	Kız Ög. Oranı
Genel Lise				
1977—1978	345 661	299 536	157 125	34.41
1981—1982	540 504	333 177	207 327	38.36
Meslek Liseleri			39,56	
1977—1978	439 889	337 052	102 837	23.38
1981—1982	502 275	373 230	129 045	25.69
Toplam			39,36	
1977—1978	896 550	636 588	259 962	29.10
1981—1982	1042 779	706 407	336 372	32,26

Kaynak:

1. DİE *Türkiye İstatistik Yıllığı* 1983. ss. 132—139.
2. Milli Eğitim Bakanlığı Mesleki ve Teknik Eğitim Kitapları. *Örgün ve Yaygın Mesleki Eğitim 1977—1978*. Etüd ve Programlama Dairesi Yayınları No. 165, s. 10.
3. M.E.B. Mesleki ve Teknik Eğitim Kitapları. *Örgün ve Yaygın Mesleki Eğitim 1981—1982*. Etüd ve Programlama Dairesi Yayınları No. 174, ss. 59—103.

Toplumsal ve ekonomik gelişmeler eskilere oranla günümüz kadınlarını daha çok sayıda ev dışında çalışmaya yönelttiğinden hem bireysel doyumları hem de mesleki yaşamları açısından eğitim düzeylerinin yükseltilmesi ve geçerli mesleklere hazırlanması bir zorunluluk haline gelmiştir (Külahçı, 1982). Bunu sağlamak için kız öğrencilerin iş bulma olanağı olan alanlarda yetiştirme sağlayan meslek okullarına yönlendirmeleri gerekir.

Kız öğrencilerin ilerideki mesleki yaşamlarını şekillendirecek okullara yönlendirilmelerini sağlamak herşeyden önce gelenek-görenek engelini aşmayı gerektirir.

Toplumdan topluma ve zaman aşımı içinde değişikliklere uğramasına rağmen genel olarak kadınlar evlerinin temel sorumlusu ve erkekler de ailelerinin geçim kaynağı olarak görülmüşlerdir. Bunun sonucu olarak erkekler ilerideki meslekleri ve ekonomik katkıları ile, kızlar ise bireysel yetenekleri-terbiyeli, itaatkâr oluşları-ve ev işlerindeki becerileri ile değerlendirilmişlerdir. Eğitimlerinin türü de bu sonucu sağlayacak biçimde seçilmiştir. Bu görüş eskisi kadar güçlü değilse de halen geçerliliğini korumaktadır.

Okul seçimini etkileyen ikinci bir faktör de bazı mesleklerin kadın ve bazı mesleklerin de erkek mesleği olarak değerlendirilmiş olmasıdır. Mesleki-egitimde öğrencilerin cinsiyete göre dağılımlarını gösteren Tablo 6. toplumun erkek ve kadın rollerine ilişkin değerlerinin etkisini sergilemekte, öğrencilerin çoğunlukla kendi rollerine uygun alanlara yöneldiği veya yönlendirildiği görülmektedir. Kadın eğitimine ağırlık veren Kız Teknik Öğretim (Lise) kurumlarında tamamına yakını, sağlık okullarında % 90'ın üstünü kız öğrenciler oluştururken teknik alanda eleman yetiştiren Erkek Teknik öğretim kurumlarında yok denecek kadar azdır (%3). Bu grup içinde Motor Meslek Liselerinde hiç kız öğrenci yoktur.

Öğrencilerin seçimi yanı sıra eğitim sistemi de bazı kısıtlamalar getirmektedir. Sağlık Meslek Liselerinde genel olarak ortopedi, laboratuvar, radyoloji teknisyenliği bölümlerinde karma eğitim yapılırken ebelik, hemşirelik bölümüne sadece kız, sağlık memurluğu - çevre sağlığı bölümüne ise sadece erkek öğrenci alınmaktadır.

Kız-erkek ayırımının yapıldığı daha belirgin bir örnekde tarım okullarıdır. Bu grup içerisinde eve yönelik eğitim veren Ev Ekonomisi Meslek Lisesi yalnız kız öğrenci alırken tarım ile ilgili diğer meslek liselerinin hiç birine kız öğrenci kabul edilmemektedir. İktisaden faal kadın işgücünün çoğunluğu tarım sektöründe çalıştığı dikkate alınırca bu durum daha da anlam kazanmaktadır. Kadınların diğer alanların yanı sıra en çok çalıştıkları alanda bile eğitim olanaklarından yararlanamadıkları görülmektedir. Hiç kız öğrenci almayan meslek okulları ise Polis Koleji ve Askeri okullardır.

Ortaöğretimdeki tüm kız öğrencilerin durumu değerlendirildiğinde son beş yıl içinde genel lisedeki öğrenci oranının arttığı görül-

TABLE — 6
Ortaöğretim Meslek Okullarında Öğrencilerin Cinsiyete
Göre Dağılımı

Okullar	Toplam	Erkek	Kız	Kız. Öğ. Oranı
*Kız Teknik Öğretim (Lise)				
1977—78	31 246	407	30 938	98.70
1981—82	35 313	347	34 966	99.02
Sağlık Okulları				
1977—78	16 314	1 694	14 620	89.62
1981—82	18 895	1 104	17 791	94.16
Konservatuvar				
1977—78	775	387	388	50.06
1981—82	933	469	464	49.73
Öğretmen Lisesi				
1977—78	32 367	18 915	13 452	41.56
1981—82	15 776	10 693	5 083	32.22
Tic. ve Tur. Ok.				
1977—78	105 432	72 058	33 374	31.65
1981—82	95 480	58 103	37 377	39.15
Maliye Okulu				
1977—78	292	246	46	15.75
1981—82	544	426	118	21.69
İmam Hatip Ok.				
1977—78	134 517	127 775	6 742	5.01
1981—82	216 864	187 707	29 157	1e.44
Tarım Okulları				
1977—78	5 130	5 077	233	4.39
1981—82	3 049	2 735	310	10.17
Tapu ve Kadast. ro Mes. Lis.				
1977—78	321	310	11	3.43
1981—82	184	174	10	5.43
*Erkek Teknik Öğretim Ok.				
1977—78	113315	110 183	3 132	2.76
1981—82	115 237	111 468	3 769	3.27
TOPLAM				
1977—78	349 889	337 052	102 837	23.38
1981—82	502 275	373 230	129 045	25.69

Kaynak:

1. DİE Türkiye İstatistik Yıllığı 1983. s. 134—139.

2*. Milli Eğitim Bakanlığı Mesleki ve Teknik Eğitim Kitapları. *Örgün ve Yaygın Mesleki Eğitim 1977—78*. Etüd ve Programlama Dairesi Yayınları No. 165, s. 10.

3*. M.E.B. Mesleki ve Teknik Eğitim Kitapları. *Örgün ve Yaygın Mesleki Eğitim 1981—1982*. Etüd ve Programlama Dairesi Yayınları No. 174, ss. 59—103.

mektedir. Kız öğrenciler için gerçek anlamda meslek okulu olmayan İmam Hatip Okulları ile iş olanakları sınırlı kız Teknik Eğitim kurumlarını da bu gruba katarsak meslek eğitimi veren kurumlardaki kız öğrencilerin yüzdesinin çok düşük olduğunu söyleyebiliriz. (Tablo -7). Bu tablonun değişmesi sürekli ve bilinçli çabaları gerektirecektir.

TABLO — 7
Ortaöğretimdeki Kız Öğrencilerin Okullara Dağılımı
(Yüzde Olarak)

Okullar	1977-78	1981-82
Genel Lise	60.44	61.64
Ticaret ve Turizm	12.84	11.11
Kız Teknik Öğretim (Lise)	11.86	10.40
İmam Hatip Okulları	2.59	8.67
Sağlık Okulları	5.62	5.29
Öğretmen Lisesi	5.17	1.51
Erkek Teknik Öğretim Okulları	1.20	1.12
Konservatuvar	0.15	0.14
Tarım Okulları	0.09	0.09
Maliye Okulu	0.02	0.04
Toplam	100.00	100.00

Kaynak: 1. DİE Türkiye İstatistik Yılığ 1983, ss. 134-139

2. M.E.B. Mesleki ve Teknik Eğitim Kitapları. *Örgün ve Yaygın Mesleki Eğitim 1977-1978*. Etüd ve Programlama Dairesi Yayınları No. 165, s. 10.
3. M.E.B. Mesleki ve Teknik Eğitim Kitapları. *Örgün ve Yaygın Mesleki Eğitim 1981-1982*. Etüd ve Programlama Dairesi Yayınları No. 174, ss. 59-103.

Ancak bu yolla orta düzeyde kadın işgücünün ekonomiye katkısı sağlanabilir.

Yükseköğretim Kurumlarında Kız Öğrenciler

Diğer öğretim düzeylerine paralel olarak yükseköğretim kurumlarında öğrenim yapan kız öğrencilerin sayıları da giderek artmaktadır. Ancak bu artışın istenilen düzeyde olduğunu söylemek zordur. 1977-78 öğretim yılında yükseköğretimdeki kız öğrencilerin erkek öğrencilere oranı % 24.37 iken bu oran 1981-82 de % 27.51 olmuştur. Böylece, erkek ve kız öğrenci oranları arasındaki fark halâ çok büyüktür. Kuşkusuz bu, ileride bütünüyle meslek yaşamına yansımaktadır.

Yükseköğretimdeki kız öğrenci sayısının azlığına rağmen bu öğrencilerin geleneksel olarak erkek mesleği sayılan alanlara yayılma gösterdikleri izlenmektedir. Tablo 8'de görüldüğü gibi kız öğrencilerin erkek öğrencilere oranlarının en yüksek olduğu öğretim alanı 1981-82 öğretim yılında % 42.34 ile Güzel Sanatlar alanıdır. Bunu Müsbet ve Doğal Bilimler, Tıp Bilimi ve Sağlık İşleri Eğitim Bilimleri ve sonra sırasıyla diğer alanlar izlemektedir. En düşük alan ise % 12.43 ile Tarım alanıdır. İktisaden faal kadın nüfusunun büyük çoğunluğunun

TABLO — 8
Yükseköğretim Kurumunda Öğrencilerin Öğretim Alanlarına
ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Öğretim Alanı	Toplam	Erkek	Kız	Kız Öğr. Oran
TOPLAM				
1977—78	312 871	236 623	76 248	24.37
1981—82	240 680	174 474	66 206	27.51
Güzel Sanatlar				
1977—78	4 135	2 480	1 655	40.02
1981—82	4 686	2 702	1 984	42.34
Müsbet ve Doğal Bilimler				
1977—78	15 353	10 368	4 985	32.47
1981—82	13 314	8 125	5 189	38.97
Doğal Bilimler				
1977—78	11 115	7 322	3 793	34.13
1981—82	8 850	5 364	3 486	39.39
Matematik				
1977—78	4 248	3 046	1 192	28.13
1981—82	4 464	2 761	1 703	38.15
Tıp Bil. ve Sağlık İlişkileri				
1977—78	25 783	16 899	8 884	34.46
1981—82	27 181	17 396	9 785	46.00
Eğitim Bilimi				
1977—78	93 973	64 269	29 704	31.61
1981—82	35 199	22 883	12 316	34.99
Beşeri Bilimler				
1977—78	15 667	11 848	3 819	24.38
1981—82	16 675	12 197	3 478	26.85
Toplumsal Bilim.				
1977—78	74 180	57 881	16 299	21.97
1981—82	69 814	51 093	18 721	26.82
Ev Ekonomisi				
1977—78	724	16	708	97.79
1981—82	883	26	857	97.06
Kitle İletişimi ve Dökümantasyon				
1977—78	5 718	4 036	1 682	29.42
1981—82	3 996	2 447	1 549	38.76
Sos. ve Davranış Bilimleri				
1977—78	35 711	27 554	8 157	22.84
1981—82	22 183	15 528	6 655	30.00
Ticari ve Mesleki İdare				
1977—78	31 583	26 910	5 673	17.91
1981—82	41 932	32 402	9 530	22.73
Hizmet Meslekl.				
1977—78	344	265	79	22.97
1981—82	820	690	130	15.85
Hukuk				
1977—78	11 232	9 044	2 188	19.48
1981—82	12 233	9 615	2 618	21.40
Mühendislik				
1977—78	66 677	58 436	7 741	11.61
1981—82	58 501	47 926	10 575	18.08

Tablo 8'in Devamı

Öğretim Alanı	Toplam	Erkek	Kız	Kız Öğr. Oranı
Mimarlık ve Şehir Planlama				
1977—78	842	488	354	42.04
1981—82	5 585	35 58	20 27	36.29
Mühendislik				
1977—78	65 379	57 992	7 387	11.30
1981—82	51 560	43 430	8 130	15.77
Tic. San. ve En. Programlar				
1977—78	—	—	—	—
1981—82	1 113	100	412	37.05
Ulaşım ve İletişim				
1977—78	456	456	—	0
1981—82	244	238	6	2.46
Tarım				
1977—78	5 871	4 898	973	16.57
1981—82	1 722	1 508	214	12.43
Diğer				
1977—78	—	—	—	—
1981—82	1 355	1 029	326	24.06

Not: 1980—81 öğretim yılından bu yana bilim dalları ayırımı UNESCO tariflerine uygun olarak düzenlenmiştir.

Kaynak: DİE. *Türkiye İstatistik Yıllığı*: 1983. ss. 143—144, Tablo 102.

tarım sektöründe çalışmasına karşın yükseköğretimdeki kız öğrencilerin bu alana fazla ilgi göstermedikleri anlaşılmaktadır.

Yükseköğretimdeki toplam kız öğrencilerin öğretim alanlarına dağılımları incelendiğinde (Tablo-9) 1977—78, öğretim yılına göre 1981—82 öğretim yılında düşme olmasına rağmen ilk sırayı eğitim Bili-mi almıştır. Bu genelde öğretmenliğin kadın mesleği olarak kabul görmesinin sonucudur diyebiliriz. Ancak bunu çok yakın bir oranla Tıp Bilimi ve Sağlık İşleri, Ticaret Mesleki İdare, Mühendislik gibi alanların izlemesi ve bu alanlardaki oranın beş yıl öncesine göre artmış olması gelecek için umut vericidir. Bunu kız öğrencilerin geleneksel ve geliri az mesleklerden statüsü ve geliri daha yüksek mesleklere yönelmeye başlamalarının bir belirtisi olarak yorumlayabiliriz.

Öğretim alanlarının sıralanmasında tarım alanı yine alt sıralarda yer almıştır. Yükseköğretimdeki tüm kız öğrencilerin ancak % 0.32'si bu alanda öğrenim görmektedir.

Sonuç:

Bu incelemeden anlaşıldığı gibi iktisaden faal kadın nüfusunun büyük çoğunluğu tarım sektöründe çalışmaktadır. Bunların da %

TABLO - 9 Yükseköğretimdeki Kız Öğrencilerin Öğretim Alanlarına Göre Dağılımı (Yüzde olarak)

Öğretim Alanı	1977-78	1981-82
Eğitim Bilimi	38.96	18.60
Tıp Bilimi ve Sağlık İlişkileri	11.65	14.78
Ticari ve mesleki idare	7.44	14.39
Mühendislik	9.69	12.28
Sosyal ve Davranışbilimleri	10.70	10.05
Beşeri Bilimler	5.01	6.76
Doğal Bilimler	4.97	5.26
Hukuk	2.87	3.95
Mimarlık ve Şehir Planlama	0.46	3.06
Matematik	1.56	2.57
Kitle, İletişim ve Dökümantasyon	2.21	2.34
Güzel Sanatlar	2.17	2.10
Ev Ekonomisi	0.93	1.29
Ticari Sanatlar ve Endüstriyel Prog.	—	0.62
Hizmet meslekleri	0.10	0.20
Ulaşım ve İletişim	—	0.01
Diğer	—	0.49
Toplam	100.00	100.00

Kaynak: DİE, *Türkiye İstatistik Yıllığı* 1983, ss. 143-144. Tablo 102

92.44'ü ücretsiz aile işçisidir. Ayrıca 11 ve yukarı yaştaki kadınların yarıya yakını okur-yazar değildir. Okur-yazar olanların da büyük çoğunluğu sadece ilkökul mezunudur.

Kadınların ulusal ekonomik kalkınmaya daha büyük oranda katılımlarının sağlanması yukarıda verilen tablonun değişmesine bağlıdır. Ancak hızla gelişen bilim ve teknolojinin yarattığı yeni meslek yapısı içinde yer almak için okur-yazar olmak da yeterli değildir. Onların eğitim düzeylerinin yükseltilmesi ve istihdam olanağı olan alanlarda mesleki gelişmelerinin sağlanması için ciddi çaba gösterilmesi zorunludur.

Bunun sağlanması yine herşeyden önce bir eğitim sorunudur; çünkü, eğitim olanaklarından eşit biçimde yararlanma, okul ve meslek alanı seçme konularında kız-erkek ayrımının ortadan kaldırılması, öğretmen, yönetici, rehberlik uzmanı, veli ve öğrenci gibi bütün ilgililerin eğitilmelerini gerektirir. Kız ve erkek öğrencilerin eğitimine ilişkin gelenek ve görenek engelini çaba gösterilmeden eğitim sistemimizi şekillendiren geleneksel yapıyı değiştirmek zordur. Bu yapılmadığı sürece kız öğrenciler ev ekonomisine veya sağlığa, erkek öğrencilerde endüstriyel alana yönlenmeye veya yönlendirilmeye devam edeceklerdir.

Ayrıca, ortaöğretim düzeyinde sürdürülen kız-erkek ayrımını destekleyen uygulamaların günün koşullarına göre yeniden değerlendirilmesi gerekir. Yükseköğretim düzeyinde ortadan kaldırılan ayrıcalığın ortaöğretimde de uygulanması için gerekli önlemlerin alınması sorunun çözümüne katkı sağlayacaktır.

Bunların gerçekleşmesi ve istihdam edilebilir alanlarda mesleki yetişmelerinin sağlanması ile de kadınların ulusal ekonomik kalkınmaya parasal katkıda bulunma şansları artacak ve kendi ekonomik bağımsızlıklarını kazanmalarına yardımcı olunacaktır.

KAYNAKÇA

- Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü. *Genel Nüfus Sayımı, Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri % 1 Örnekleme Sonuçları*: 12.10.1980. Ankara: DİE Matbaası, Ekim 1981.
- . *Türkiye İstatistik Yıllığı*: 1983. Ankara: DİE Matbaası, 1983.
- Kazgan, G.** Türk Ekonomisinde Kadınların İşgücüne Katılması, Mesleki Dağılımı, Eğitim Düzeyi ve Sosyo-Ekonomik Statüsü. N. Abadan-Unat (Derleyen). *Türk Toplumunda Kadın* (II. Baskı). İstanbul: Kent Basımevi, 1982.
- Kulahçı, Ş.G.** The Principles and Problems of Developing Vocational and Technical Education Programmes Based on Sexes, *Seminare International Sur L'Experience de la Turquie Sur L'Elaboration Scolaires Communs Aux Filles et Aux Garçons*. Commission Nationale Turquie Pour L'Unesco, Ankara, 1982.
- Newland, K.** *The Sisterhood of Man*. New York: Norton and Company, 1979.
- Ram, R.** Sex Differences in the Labor Market Outcomes of Education, *Comparative Education Review*, 1980, 24 (2/2), 53-77.
- Standing, G. and Sheehan, G.** *Labour Force Participation in Low-income Countries*. Geneva: International Labour Office, 1978.
- Tanfer, K.** *Working Women: A Study of Female Labor Force and Determinants of Participation in Six Large Cities of Turkey*. Basılmamış Doktora Tezi. University of Pennsylvania, USA, 1975.
- United Nations. *Women 1980, World Conference of the United Nations Decade for Women: Equality, Development and Peace: July 14-30, 1980* (Conference Booklet). New York: United Nations, Division for Economic and Social Information / DPL, 1980.
- World Bank. *Recognizing the "Invisible" Women in Development*. Washington, D.C.: The World Bank, 1979.